

Kohti toimivaa monikielisyyttä!

Tieteentekijöiden suositukset kielitietoisuuden ja monikielisten käytänteiden vahvistamiseksi.

Hyväksytty hallituksen kokouksessa 24.8.2024

Sisällys

Johdanto	2
Kannustetaan monikielisyyteen	4
Tuetaan kotimaisten kieltemme opiskelua	7
Suositukset tieteentekijöiden työpaikoille	9
Tieteentekijöiden tavoitteet kielitietoisuuden ja monikielisten käytänteiden vahvistamiseksi omassa toiminnassaan	11
Viitteet	14

Johdanto

Tieteen tekeminen on kansainvälistä, ja siksi tiedeyhteisö, korkeakoulut ja muut tutkimusorganisaatiot ovat kansainvälisiä. Kansainvälisyys vaikuttaa myös kielivalintoihin: yhtäältä läsnä ovat moni- ja rinnakkaiskielisyys, toisaalta englannin käyttäminen kaikkia yhdistävänä *lingua francana*. Kaikkia kansainvälisyyden vaikutuksia kielivalintoihin ei aina tunnisteta tai tiedosteta, ja niihin voidaan suhtautua varauksellisesti. Nämä kysymykset voivat koskea niin vieraskielisiä ja heidän toimintamahdollisuuksiaan Suomessa kuin suomalaisten valmiuksia tai mahdollisuuksia toimia muilla kuin kotimaisilla kielillä.

Yliopistolain (558/2009) mukaan yliopistojen opetus- ja tutkintokielet ovat suomi ja/tai ruotsi. Lisäksi yliopisto voi päättää muun kielen kuin suomen tai ruotsin käyttämisestä opetus- ja tutkintokielenä ja opintosuorituksissa. Yliopiston hallintokieli on suomi tai muutaman yliopiston kohdalla ruotsi. Ammattikorkeakoululain (932/2014) mukaan ammattikorkeakoulujen hallintokieli on sen toimiluvassa määrätty opetus- ja tutkintokieli, käytännössä suomi tai ruotsi. Suomen kansalliskielet ovat suomi ja ruotsi, ja tässä tekstissä tarkoitamme kotimaisilla kielillä maamme kansalliskieliä. Monin paikoin mainitsemme kotimaisten kielten osalta vain suomen, mutta sama ilmiö tai tavoite voi koskea yhtä lailla ruotsia.

Tieteen ja tiedeyhteisöjen kansainvälistyessä korkeakoulujen kielivalikoima Suomessa on moninaistunut. Etenkin englannin käyttö ja asema on vahvistunut nopeasti. Tuoreen [Englanti Suomen kansalliskielten rinnalla](#) -tutkimuksen (Laitinen ym. 2023) mukaan korkeakoulut poikkeavat muusta suomalaisesta yhteiskunnasta siinä, miten laajaa englannin käyttö on. Tämä voi haitata kansainvälisten osaajien työllistymistä korkeakouluista muille sektoreille varsinkin silloin, jos he ovat suorittaneet opintonsa englanniksi eikä heillä ole ollut mahdollisuutta omaksua suomea tai ruotsia.

Korkeakoulujen välillä on eroja englannin kielen käytössä. Keskimäärin englannilla on vahvempi asema yliopistoissa kuin ammattikorkeakouluissa, ja yliopistoista etenkin Aalto-yliopisto on hyvin englanninkielinen. Aalto-yliopiston opetuksen kielivalinnat ovat myös herättäneet kritiikkiä ja huolta siitä, toteutuvatko kotimaisten opiskelijoiden kielelliset oikeudet saada opetusta ja suorittaa tutkintoja äidinkielellään (ks. [apulaisoikeuskanslerin ratkaisu](#) 5.5.2023).

Myös Tieteentekijät on liittona ja yhteisönä kansainvälistynyt merkittävästi. Liiton toiminta etenkin jäsenpalveluissa ja -viestinnässä on ollut kolmikielistä (suomi, ruotsi, englanti) jo pitkään. Tällä hetkellä noin joka toinen liiton uusi jäsen on syntynyt muualta kuin Suomesta. Osa kansainvälisistä jäsenistä viettää liittomme piirissä ja Suomessa

kenties joitakin vuosia, mutta suuri osa tulee jäädäkseen. Vuoden [2022 jäsenkyselyn](#) mukaan kansainvälistäustaisten jäsenten tyypillisimmät oleskeluluvat olivat *määräaikainen tutkijan oleskelulupa* tai *pysyvä oleskelulupa* (molempia 35 % kansainvälistäustaisista vastaajista). Suomen kansalaisuuden oli saanut jo 17 % kansainvälistäustaisista vastaajista. (Puhakka 2023, 144–145.)

Tieteentekijöiden jäsenkunnan kansainvälistyessä yhä useampi liiton aktiivinen toimija jäsenyhdistyksissä tai luottamusedustajana on taustaltaan muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuva. Liitossamme toimii eri tasoilla erilaisia kielen käyttäjiä, ja tämä on otettava yhä paremmin huomioon liiton organisaatiossa ja käytänteissä, ei vain jäsenpalveluissa ja -viestinnässä.

Kannustetaan monikielisyyteen

Kieli voi olla yhteisössä sekä yhdistävä että erottava tekijä. Jos yhteisössä käytetään kieltä, jota kaikki sen jäsenet eivät riittävästi hallitse, voi osallisuuden kokemus kärsiä. Toisaalta se, että monikielisessä yhteisössä ei-äidinkielistä puhujaa kannustetaan suomen tai ruotsin kielen käyttöön ja sallitaan kielenoppijan tapa käyttää kieltä, voi toimia yhteisöllisenä ja rohkaisevana kokemuksena.

Onkin tärkeää tulla tietoiseksi oman yhteisön kielikäytännöistä ja sallia monimuotoista kielenkäyttöä. Meiltä kaikilta tarvitaan joustavuutta ja ymmärrystä sekä halua tukea ja kannustaa kielen oppijoita. Puhutaan selkeästi ja autetaan oppijaa. Rinnakkaiskielisyys on usein suositeltava ja toimiva käytäntö. Silloin kokouksessa ei käytetä vain suomea tai vain englantia, vaan sallitaan molemmat kielet ja ehkä muitakin kieliä.

Tiedeyhteisöissä ja korkeakouluissa on omat vahvuutensa mutta myös haasteensa monikielisyyden toteuttamiselle. Yhteisön jäsenet ovat usein korkeasti koulutettuja ja kielitaitoisia, joten muulla kuin omalla äidinkielellä asioiminen on yleensä luontevaa. Lisäksi kansainvälisyys on usein vahvasti omaksuttua ja tiedostettua, joten kielen vaihtaminen ja vieraskielisten huomioiminen on tuttu toimintatapa.

Organisaatioissa voi kuitenkin olla osin tiedostamattomia tapoja tai epäselvyyttä siitä, missä tilanteissa mitään kieltä käytetään. Esimerkiksi tutkimusryhmä saattaa toimia valtaosin englanniksi niin työtehtävissä kuin vapaamuotoisissa keskusteluissa. Kun saman ryhmän jäsenet osallistuvat tiedekuntakokoukseen tai opetusta suunnittelevaan palaveriin, voi kieleksi vaihtua suomi. Tämä voi tarkoittaa, että kaikille keskustelun seuraaminen ei ole mahdollista.

Organisaatiossa voikin olla tilanteita, joissa kieltä vaihdetaan jatkuvasti aiheen mukaan. Tämä voi olla joustavaa monikielisyyttä, mutta se voi myös aiheuttaa tilanteita, joissa informaatio välittyy eri tavoin ja eri sisältöisenä kielen mukaan. Tällöin osa yhteisön jäsenistä voi jäädä joistakin aiheista sivuun. Erilainen kielitausta voi myös painottua yhteisön eri jäsenryhmissä. Suomalaisissa korkeakouluissa ja tutkimusorganisaatioissa kansainvälistäustaisia on usein enemmän opiskelijoissa ja henkilöstön nuoremmissa uravaiheissa, kun taas kokeneempi henkilöstö ja hallinto ovat pääosin kotimaisia kieliä äidinkielenään puhuvia. Tällöin kielikäytännöt voivat tiedostamatta toisintaa ja vahvistaa organisaation sisäistä hierarkiaa, mikä voi hankaloittaa esimerkiksi uralla etenemistä ja yhteisöllistä osallistumista.

Tutkija päätti osallistua kokoukseen, jonka esityslista oli sekä suomeksi että englanniksi. Kokouksen alettua puheenjohtaja kysyi: "Since we have only one international participant today is it fine if we keep the meeting in Finnish?" Ujona persoonana tutkija ei voinut muuta kuin hymyillä ja nyökytellä. Hän ei kuitenkaan pystynyt seuraamaan kokousta ja tunsikin olonsa kiusaantuneeksi. Hän ei kehdannut poistua kesken kaiken, koska se olisi tuntunut häpeälliseltä. Viimein kokouksen päätyttyä tutkija ajatteli, ettei osallistu vastaavaan enää koskaan.

Tieteentekijöiden suositus: Kokouksen kieli ja monikielisyyden käytännöt tulee määrittää etukäteen. Tulee varmistua, että jokainen pystyy seuraamaan kokouksen kulkua silloin, kun osallistuja voi olettaa osallistumisen onnistuvan tietyllä kielellä.

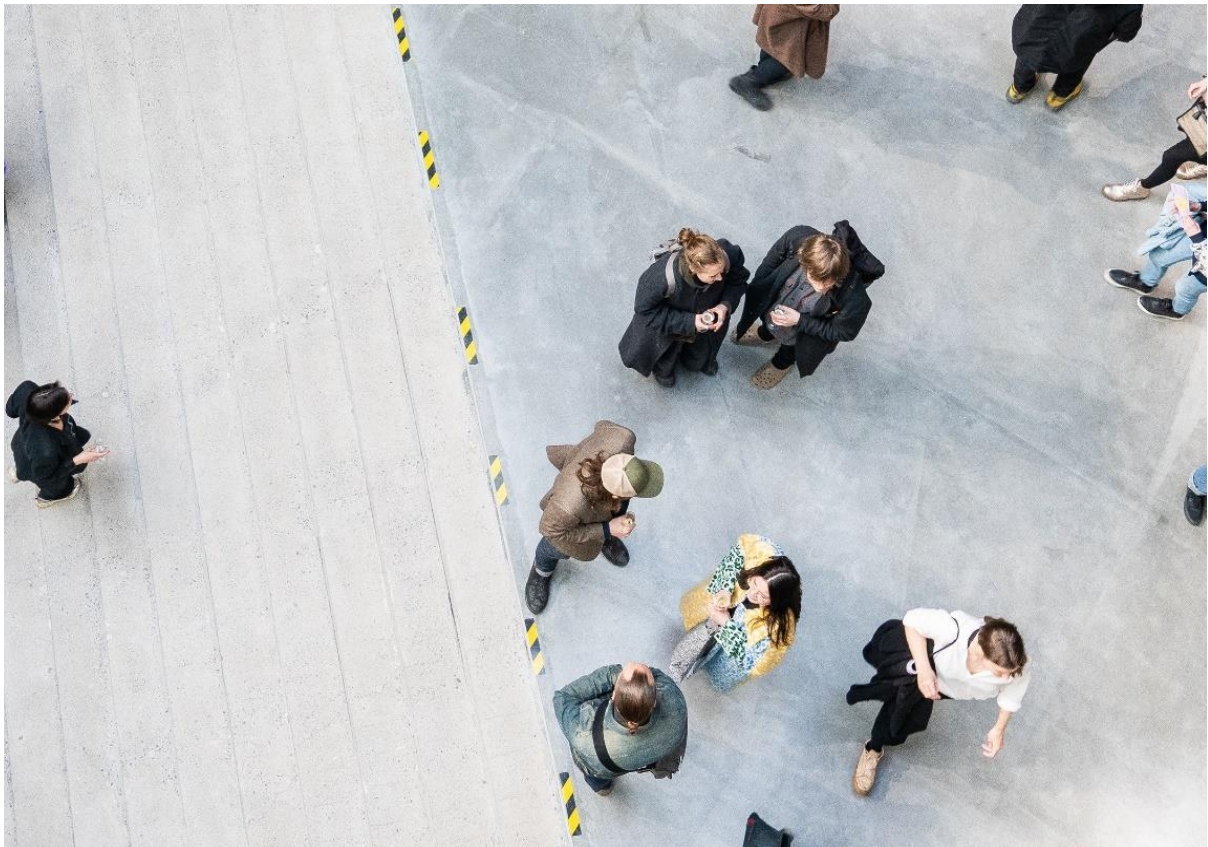
Ongelmaksi voi koitua se, jos työtehtävät ja urakehitys eriytyvät työntekijän taustan ja kielitaidon mukaan. Äidinkielenään suomea tai ruotsia puhuville voi kasautua opetus- ja hallintotehtäviä, kun taas kansainvälistäustaiset työntekijät keskittyvät tutkimuspainotteisiin tehtäviin, vaikka heillä voisi olla halua ja valmiutta esimerkiksi opetukseen. Tehtävien eriytyminen voi johtaa urakehityksen kannalta ikäviin pullonkauloihin. Tällä hetkellä korkeakoulujen henkilöstörakenteesta nähdään, että kansainvälistäustaisten työntekijöiden osuus I-II uraportaan tehtävissä on noussut merkittävästi ja joillain tieteenaloilla on jopa ylittämässä suomalaisten osuuden, mutta uraportilla III-IV kansainvälistymisasteen muutos on hitaampaa. (Ks. [Korkeakoulujen ulkomaisen opetus- ja tutkimushenkilöstön henkilötyövuodet](#).)

Korkeakoulut ovat tiedostaneet yhä syvällisemmin tämänkaltaiset haasteet. Niistä onkin tullut aiempaa *kielitietoisempia*, ja monet korkeakoulut ovat laatineet tai päivittäneet kielistrategioitaan. Suositammekin vahvasti strategioiden laatimista, aktiivista ylläpitämistä ja viemistä käytäntöön. Painotamme sitä, että strategiasta ei ole hyötyä, mikäli sitä ei omaksuta myös käytännön toiminnassa.

Kielen käytön valinnat suomalaisessa tiedeyhteisössä ja korkeakouluissa ovat jatkuvaa tasapainoilua. Englantia tarvitaan itsestään selvästi osana kansainvälistä tiedettä ja tiedeyhteisöä, mutta kansainvälisyys tulee nähdä myös laajemmin kuin pelkkänä englanninkielisyytenä. Kansainvälinen tiede ja tutkimustoiminta sekä tutkimukseen perustuva opetus edellyttää myös muiden kielten osaamista ja niiden arvostusta.

Kotimaisten kielten asemasta tieteen sekä korkeimman opetuksen ja osaamisen kielinä ei ole syytä tinkiä. Näiden kielten laaja-alainen ja elinvoimainen käyttö turvaavat sen, että tieteen tuloksia ja näkökulmia ymmärretään laajalti, ja että tiede on yhteiskunnallisesti vaikuttavaa. Ylipäänsä tieteen yhteiskunnallinen vaikuttavuus korostuu tiedepolitiikassa ja -rahoituksessa yhä enemmän.

Keskeistä on huolehtia tieteenalojen suomenkielisestä terminologiasta ja sen vakiinnuttamisesta, ja tässä muun muassa [Tieteen termipankki](https://www.tieteentekijat.fi/termipankki) on avainasemassa. Kannustamme työnantajia mahdollistamaan työntekijöilleen Termipankin päivittämisen työajalla. Lisäksi on syytä kannustaa tutkijoita julkaisemaan kotimaisilla kielillä sekä tieteellisiä että yleistajuisia tuotoksia. Tällainen julkaisutoiminta tulee ottaa arvostavasti huomioon, ja se voi toisinaan olla perusteltua ”positiivista erityiskohtelua”, esimerkiksi tutkijan julkaisujen arvioinnissa. Samanaikaisesti on syytä tunnustaa, että kotimaisten tieteellisten julkaisujemme taso on pääsääntöisesti hyvin korkea.

Vaikka tieteenalojen välillä voi olla eroja, kotimaisilla kielillä tehtyä julkaisutoimintaa ja tiedeviestintää on syytä arvostaa ja se tulee huomioida niin yksittäisen tutkijan kuin tutkimusorganisaation meriittinä. Samoin kansainvälistäustaisten tieteentekijöiden julkaisutoimintaa ja yhteiskunnallista vaikuttamista kotimaisilla kielillämme tulee tukea, jotta yhteiskuntamme pääsee hyödyntämään maassamme olevia osaajia yhä laajemmin ja monipuolisemmin.

Opetuksen näkökulmasta on tärkeää huomioida, että korkeakouluilla on tiettyjä koulutusohjelmia, joissa kieli on määriteltä toiseksi kansalliskieleksi ja tällöin opiskelijalla on oikeus käyttää kyseistä kieltä.

Monikielisyys on arvokasta nähdä vahvuutena osaamiselle ja uusille näkökulmille, ei uhkana yhteisön toiminnalle. Kielitietoisuus ja avoimuus joustavaan ja luovaankin kielten käyttöön ovat keskeisiä tekijöitä omaksua. Moni- ja rinnakkaiskielisyys eivät ole kuitenkaan vain tahdon asia, vaan ne vaativat tietoisuuden lisäksi merkittäviä resursseja.

Kielikeskuksen yliopisto-opettaja on mahdottoman tilanteen edessä. Yliopisto on päättänyt panostaa monikielisyyteen, mutta tämä tarkoittaa, että käännöstekstejä tulee jatkuvasti lisää eikä niistä pysty selviytymään normaalin työajan sisällä. Tunnollisena työntekijänä hän tekee jatkuvasti ylitöitä ilman lisäkorvausta ja on ajautumassa työuupumukseen.

Tieteentekijöiden suositus: Monikielisyys edellyttää resurssointia ja työnjaosta sopimista. Tämä tulee huomioida päätöksenteon eri tasoilla. Työntekijöiden työkuormaa tulee seurata ja kohtuullistaa.

Tuetaan kotimaisten kieltemme opiskelua

Suomella on haasteita saada pidettyä kansainväliset osaajat maassamme. Esimerkiksi korkeakoulututkinnon suorittaneista ulkomaalaistaustaisista lähes puolet poistuu maastamme muutaman vuoden sisällä tutkinnon suorittamisesta (Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen). Vaikka akateemisessa työssä voi laajalti pärjätä englannin kielellä, muu suomalainen yhteiskunta ja työpaikat toimivat edelleen paljolti kotimaisilla kielillä. Lisäksi jo tutkimuksestakin tiedetään, että osallisuus suomalaisessa yhteiskunnassa edellyttää kotimaisen kielen taitoa.

Kotiutumisen, työllistymisen ja urakehityksen kannalta suomen tai ruotsin opiskelua tulee tukea ja siihen tulee kannustaa joustavasti eri elämäntilanteissa. Kielitaidon harjoittaminen tulee tehdä mahdolliseksi työajalla tai esimerkiksi osana tohtorikoulutusta ilman, että se lisää yksilön kokonaiskuormitusta. Mahdollisuus ja kannusteet kotimaisten kielten omaksumiseen tulee nähdä myös organisaation etuna: kielitaidon laajentuessa muun kokemuksen rinnalla yksilö voi ottaa yhä moninaisempia tehtäviä hoitaakseen. Samalla organisaatio ja yhteiskunta hyötyvät kansainvälisen työntekijän moninaisesta osaamisesta ja näkökulmista.

Kielten opiskelun on kuitenkin perustuttava vapaaehtoisuuteen. Vaikka tiettyihin tehtäviin saattaa liittyä kielitaitovaatimuksia, kielten opiskeluun tulee ensisijaisesti kannustaa, ei pakottaa. Mikäli kielitaitovaatimus sisällytetään työntekijän toimenkuvaan tai kielen oppimisen tavoitteista sovitaan osana työn suunnittelua tai kehityskeskusteluja, tulee työnantajan myös luoda aito mahdollisuus työntekijälle käyttää työaikaansa kielen opiskeluun.

Yksilöillä on erilaisia elämäntilanteita ja suunnitelmia, eikä kaikkien suunnitelmiin kuulu jäädä Suomeen tai oppia sen kieltä. Silti työnantajan ja yhteisön sitoutuminen kasvattaa työntekijän, esimerkiksi väitöskirjatutkijan, motivaatiota opiskella kotimaisia kieliämme. Jos uranäkymät ja tulevaisuus kuitenkin näyttäytyvät hyvin epävarmoina ja silppuisina, on kansainvälisen osaajan vaikea löytää tarvittavaa motivaatiota uuden kielen opiskelulle.

Monikielisissä organisaatioissa tulee huomioida kielten opiskelun erilaiset muodot: kieltä voi opiskella muodollisina opintoina, mutta myös luontevasti työn ohessa ja osana yhteisön vuorovaikutustilanteita. Kielten oppimisen kynnystä voidaan madaltaa rinnakkaiskielisillä materiaaleilla sekä integroimalla suomenkielistä sanastoa tai ilmaisuja osaksi muuta vuorovaikutusta.

On tärkeää, että yhteisön suomalaiset jäsenet eivät itse suhtaudu pessimistisesti kansainvälistäustaisten mahdollisuuksiin omaksua suomen kieltä. Mielikuvia suomen kielen vaikeudesta tai mahdottomuudesta oppia ei ole syytä viljellä. Meidän kaikkien tulee myös tottua erilaisiin tapoihin puhua ja käyttää suomen kieltä. Tämän ei tulisi olla

sen kummallisempaa kuin erilaiset murteet ja puhutavat yleensä. Lisäksi kotimaiset toimijat voivat käyttää selkeää kieltä ja selkokieltäkin keskusteluissa ja vuorovaikutuksessa kielenoppijoiden kanssa.

Suosituksia tieteentekijöiden työpaikoille

- Monikielisten organisaatioiden on syytä laatia toiminnalleen kielistrategia. Strategiaa on myös aktiivisesti ylläpidettävä, vietävä käytäntöön ja päivitettävä organisaation tai sen toimintaympäristön muuttuessa.
- Suurissa monikielisissä organisaatioissa, kuten korkeakouluissa, on syytä tiedostaa, että yhteisössä on jatkuvasti erilaisia kielenkäyttäjiä: kotimaisten kielten äidinkielisistä puhujista heihin, jotka vasta tutustuvat Suomen kansalliskieliin.
- Organisaatiossa on tärkeää keskustella ja sopia yhteisesti kielivalinnoista. On syytä huomioida kielitaitoihin liittyvät herkkyydet. Väärinymmärrysten ja virheellisten odotusten välttämiseksi on tärkeää, että yhteisten tilanteiden ja tilaisuuksien kieli tai kielet sovitaan ja ilmoitetaan avoimesti ja hyvissä ajoin. Kun organisaation toimintaa ohjaa avoin kielitietoisuus, sattumanvaraisuus ja väärät oletukset vähenevät.
- Monikielisyyden aktiivinen toteuttaminen ja mahdollistaminen edellyttävät resursseja, etenkin aikaa ja rahaa (esim. kielenhuolto, käännöskulut, tulkkaukset). Siksi tarvitaan riittävästi työaikaa, osaamista ja taloudellisia resursseja, jotta kaikkien käytössä olevien kielten käyttö on toimivaa ja laadukasta.
- Organisaatiossa on syytä sopia, keiden tehtäviin monikielisestä viestinnästä ja käytännöistä vastaaminen kuuluu. Esimerkiksi monikielisen kokousmateriaalin valmisteluun kuluu enemmän aikaa kuin yksikieliseen valmisteluun, mikä on huomioitava vähintään työajassa ja potentiaalisesti työn vaativuudessa ja korvauksissa. Tekoälyn, käännöstyökalujen ja muiden teknisten apuvälineiden mahdollisuuksia kannattaa hyödyntää, mutta laadukkaassa kielenkäytössä ne harvoin korvaavat asiaansa tuntevaa ihmistä.
- Toimenkuvia on järkevää kehittää työntekijöiden kielellisiä vahvuuksia ja motivaatiota kunnioittaen. Henkilöstösuunnittelussa on huomioitava, että erilaisesta osaamisesta huolimatta samantasoiset tehtävät ovat työmäärältään

ja vaatimuksiltaan keskenään yhdenvertaisia, jotta henkilöstön työtehtävät ja kuormitus jakautuvat reilusti.

- Työnantajan ja korkeakoulun on syytä olla rehellisiä ja avoimia Suomen kielitilanteesta, kun ne rekrytoivat työntekijöitä tai opiskelijoita ulkomailta. Työntekijällä tai opiskelijalla tulisi jo lähtötilanteessa olla realistinen käsitys organisaation sekä laajemmin suomalaisen yhteiskunnan kielitilanteesta sekä odotuksista molemmiin puolin.
- Työnantajien tulee olla realistisia ja kohtuullisia kielitaitovaatimusten suhteen. Erityisesti rekrytointitilanteessa tulee miettiä, minkä tasoista kotimaisten kielten osaamista tehtävä aidosti vaatii.
- Kansainvälistäustaisten työntekijöiden tulee voida käyttää työaikaansa kotimaisten kieltemme opiskeluun osana osaamisen kehittämistä. Kielitaidon kehittäminen voidaan yhteisellä päätöksellä kirjata työntekijän työsuunnitelmaan, tai siitä voidaan sopia osana kehityskeskusteluja.
- Kansainvälistäustaisilla väitöskirjatutkijoilla tulee olla tosiasiallinen mahdollisuus sisällyttää tutkintonsa kannalta relevantteja suomen tai ruotsin kielen opintoja osaksi yleisiä tohtoriopintoja. Tohtorikoulutukselta edellytetään aiempaa tehokkaampaa työelämärelevanssia, ja kieliopintojen mahdollistaminen osaksi tohtorintutkintoa on näin perusteltavissa. Tavoitteena tulee olla kansainvälistäustaisten tutkijakoulutettujen jääminen Suomeen ja heidän työllistymisensä laaja-alaisesti eri sektoreille.
- Jos työtehtävään kuuluu kielitaitovaatimuksia tai työntekijän kanssa on sovittu kielitavoitteista, kielitaidon kehittäminen tulee huomioida osana työntekijän osaamisen kehittymistä sekä mahdollisesti osana meritoitumista ja palkitsemista.
- Muodollisen kielten opiskelun lisäksi kansainvälistäustaisia työntekijöitä ja opiskelijoita tulee tukea ja rohkaista kotimaisten kieltemme opiskeluun ja omaksumiseen joustavasti ja kannustavasti. Koko yhteisön on syytä tarkastella, millaisia kielivalintoja eri tilanteissa toteutetaan ja miten kynnystä kotimaisten kieltemme omaksumiseen voidaan madaltaa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää kielen omaksumisen mahdollisuuksiin osana etä- ja monipaikkatyöskentelyä. Tuetaan kielenoppijoita aktiivisesti ja sopeutetaan omaa kielenkäyttöä tarkoituksenmukaisesti.

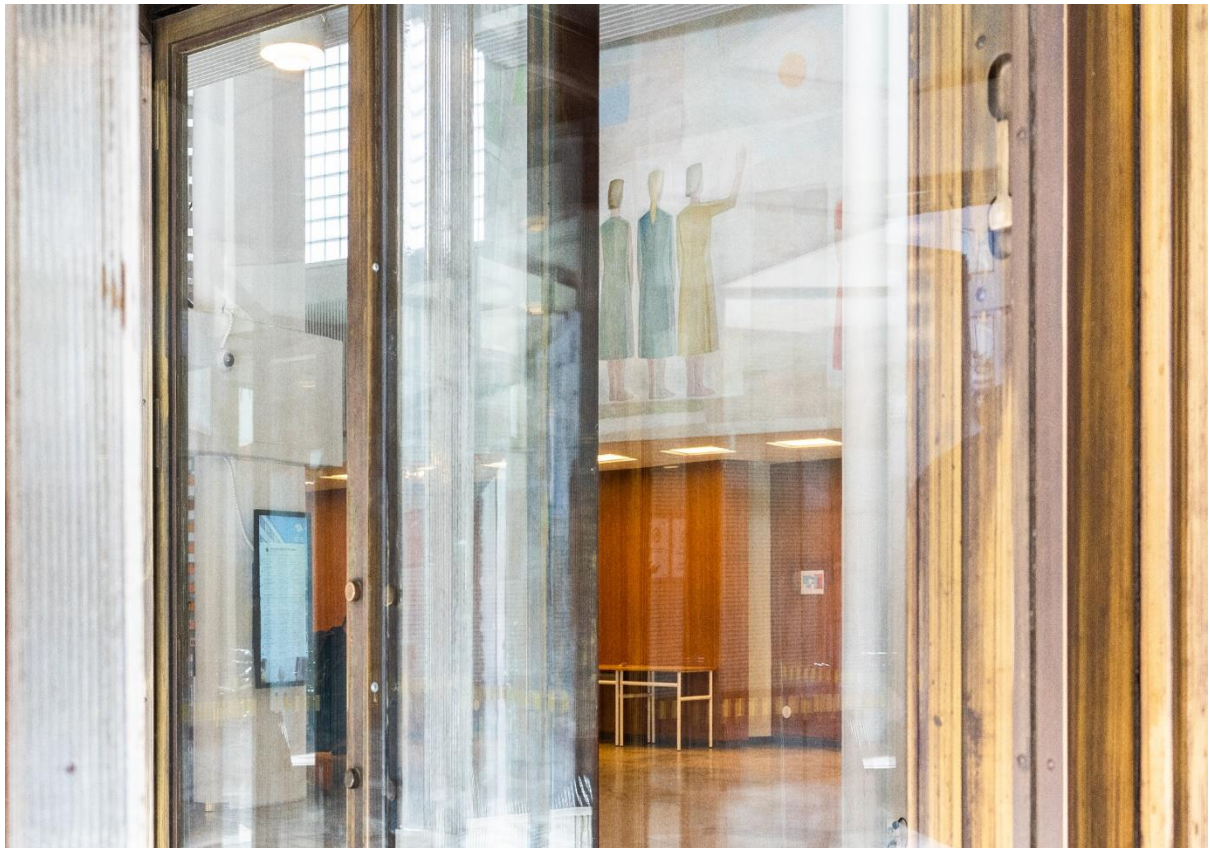
- Korkeakouluissa monikielisyys ja sen luomat mahdollisuudet ja yhdenvertaisuus tulee huomioida niin opiskelijoiden kuin opettajien näkökulmasta. Monikieliset toteutustavat opetuksessa, yhteisopettajuus, ja muut käytännön ratkaisut voivat avata uusia ja monipuolisia mahdollisuuksia niin opettajille kuin opiskelijoille. Työntekijän laajan kielitaidon hyödyntäminen esimerkiksi monikielisen opetuksen antamisessa on syytä huomioida työntekijän meritoitumisessa ja palkkauksessa.
- Kotimaisilla kielillä tehtyä julkaisutoimintaa, tiedeviestintää ja yhteiskunnallista vaikuttamista on syytä arvostaa ja siitä tulee palkita asianmukaisesti. Samoin kansainvälistä tieteentekijöiden toimintaa kotimaisilla kielillämme ja osallistumista yhteiskunnalliseen keskusteluun on syytä tukea ja siihen tulee kannustaa esimerkiksi oikolukupalveluin.
- Korkeakouluyhteisön päätöksenteossa on huolehdittava, että yhteisön jäsenet – henkilöstö ja opiskelijat – tulevat edustetuiksi monipuolisesti ja yhteisön diversiteetin mukaisesti. Tämä edellyttää, että myös kansainvälistä tieteentekijöiden yhteisön jäsenet tulevat huomioiduiksi organisaation eri tasoilla ja päätöksenteossa.

Tieteentekijöiden tavoitteet kielitietoisuuden ja monikielisten käytänteiden vahvistamiseksi omassa toiminnassaan

- Liittomme strategiassa kansainvälisyys on tunnustettu yhdeksi toimintamme arvoista ja monikielisyys tukee tätä. Meille on tärkeää, että eritaustaiset jäsenet ja aktiivit voivat osallistua toimintaamme ja kokea olevansa yhdenvertaisessa asemassa osana yhteisöämme.
- Monikielisyys edellyttää kielitietoisuutta ja käytänteet vaativat joskus tasapainoilua. On myös perusteltua, että eri yhteyksissä ja tilanteissa valitaan käytettävän eri kieltä. Kielivalinnan tulee aina olla perusteltu ja se on viestittävä avoimesti ja selkeästi. Esimerkiksi liiton eri tilaisuuksien ja tapahtumien kieli tai kielet on viestittävä osallistujille selkeästi etukäteen.
- Monikieliset toimintatavat edellyttävät enemmän resursseja kuin yksikielisyys, mikä on huomioitava liiton toiminnan ja talouden suunnittelussa.
- Vastuuta englanninkielisestä (jäsen-) palvelusta tai toiminnasta ei voi säilyttää vain yhdelle toimijalle (liiton toimihenkilö tai aktiivi). Toisaalta moninaiset kielenkäytön toiveet ja vaatimukset voivat joskus hankaloittaa valmiutta ja intoa osallistua vapaaehtoistyöhön. Osana kielitietoista toimintaa eri toimijoiden kielitaidosta, valmiuksista ja kiinnostuksesta sekä niihin pohjautuvasta työnjaosta keskustellaan ja sovitaan avoimesti.
- Liitto kehittää aktiivisesti moni- ja rinnakkaiskielisiä tapoja osallistua liiton toimintaan. Rinnakkaiskielisyys voidaan huomioida esimerkiksi tapahtumissa sekä materiaaleissa niin, että materiaaleja ja tapahtumia ei välttämättä jaotella eri kieliversioihin, vaan samassa yhteydessä integroidaan eri kieliä (suomi, ruotsi, englanti). Osana laadukasta kielenkäyttöä kiinnitämme huomiota oman toimintakentän erityissanastoon ja sen perehdyttämiseen eri taustaisille aktiiveille ja toimihenkilöille.
- Koska liiton aktiiveissa (erit. yhdistystoimijat, liittokokousedustajat, luottamusedustajat) on yhä enemmän kansainvälistäustaisia toimijoita, liitto panostaa edelleen englanninkielisiin materiaaleihin, koulutukseen ja perehdytykseen. Liitto myös varmistaa näille riittävät resurssit esim. osana liiton talouden suunnittelua.
- Liiton toiminnassa ja päätöksenteossa jäsenet ja aktiivit huomioidaan mahdollisimman yhdenvertaisesti ja asianmukaisesti. Liittokokousten järjestämistä rinnakkaiskielisesti suomeksi ja englanniksi jatketaan. Liiton

hallituksen kokousmateriaalien kieli on pääsääntöisesti suomi, mutta keskusteluissa voidaan hyödyntää monikielisyyttä. Liiton hallituksessa käsiteltävien asioiden runsaus ja monipuolisuus sekä kokousvalmisteluiden ajalliset resurssit huomioiden liiton hallituksen jäsenen on kuitenkin kyettävä perehtymään suomenkieliseen materiaaliin ja seuraamaan keskustelua myös suomeksi. Liiton työryhmät tms. voivat sopia työskentelykielestä keskenään joustavasti tilanteen ja tarpeen mukaan. Tunnistamme ja kokeilemme mahdollisuuksia edistää monikielisiä käytänteitä liiton toiminnassa, myös osana hallitustyöskentelyä. Seuraamme tekoälyn tarjoamia mahdollisuuksia monikielisyyden toteuttamiselle huolehtien samalla tietosuojasta.

Viitteet

[Ammattikorkeakoululaki \(932/2014\).](#)

[Apulaisoikeuskanslerin ratkaisu OKV/2967/10/2021](#), 5.5.2023.

[Korkeakoulujen ulkomaisen opetus- ja tutkimushenkilöstön henkilötyövuodet](#). Lukuja tieteestä ja tutkimuksesta. Tiedejatutkimus.fi (Viimeisin päivitetty tieto 2023; katsottu 20.3.2024.)

Laitinen, Mikko; Leppänen, Sirpa; Rautionaho, Paula ja Backman, Sara. [Englanti Suomen kansalliskielten rinnalla. Kohti joustavaa monikielisyyttä](#). Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:59.

Puhakka, Antero. [Peräkkäin, rinnan ja päällekkäin. Tieteentekijöiden liiton jäsenkysely 2022](#). Tieteentekijöiden liitto 2023.

Opetushallinnon tilastopalvelu Vipunen: [tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen](#).

[Yliopistolaki \(558/2009\).](#)

Tieteentekijöiden kielipolitiikka -työryhmä 2023–2024

Tieteentekijöiden hallitus asetti kesäkuussa 2023 työryhmän valmistelemaan Tieteentekijöiden kielilinjauksia ja -suosituksia, joissa otetaan kantaa niin tieteen kieleen, korkeakoulutuksen ja korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kielten käyttöön, kuin liiton omiin toimintakieliin. Ryhmän jäseniksi nimettiin osastonjohtaja Terhi Ainiala Helsingin yliopistosta (työryhmän puheenjohtaja), projektitutkija Sara Backman Itä-Suomen yliopistosta, sekä liiton hallituksen edustajat Marko Helenius (Tampereen yliopisto) ja Hanna Lempinen (Lapin yliopisto, 1.1.2024 alkaen Luonnonvarakeskus LUKE), ja sihteeriksi erityisasiantuntija Miia Ijäs-Idrobo.

Työryhmän vakituisten jäsenten lisäksi ryhmässä on kuultu useita eri asiantuntijoita, jotka on listattu alla. Lisäksi ryhmä on tarkastellut eri korkeakoulujen kielistrategioita, joita on laadittu tai uudistettu ahkerasti viime vuosina. Ryhmän toimikausi oli 1.9.2023–30.6.2024.

”Kohti toimivaa monikielisyyttä! Tieteentekijöiden suositukset kielitietoisuuden ja monikielisten käytänteiden vahvistamiseksi” on hyväksytty liiton hallituksen kokouksessa 24.8.2024.

Työryhmän vakituisten jäsenten lisäksi ryhmässä on kuultu seuraavia asiantuntijoita:

4.10.2023 Anna Solin, Helsingin yliopisto.

7.11.2023 Liiton kansainvälistäustaiset aktiivit: Derek Ruez ja Vesna Holubek, Tampereen yliopiston tieteentekijät (TATTE); Andrew Pattison, Oulun yliopiston tieteentekijät (OUTI); Felix Epp, Aalto-yliopiston tieteentekijät (ATTE); sekä Gwenaëlle Bauvois ja Syed Ashraful Alam, Helsingin yliopiston tieteentekijät (HYT).

1.2.2024 Professori Pekka Aula, Suomalainen Tiedeakatemia, ja Professori Petri Karonen, Jyväskylän yliopisto, TSV.

29.2.2024 Kielibuusti: Johanna Komppa, Helsingin yliopisto ja Inkeri Lehtimaja, Aalto yliopisto.

22.4.2024 Liiton kansainvälistäustaiset aktiivit: Derek Ruez ja Vesna Holubek, Tampereen yliopiston tieteentekijät (TATTE); Andrew Pattison, Oulun yliopiston tieteentekijät (OUTI); sekä Melissa Plath, Helsingin yliopiston tieteentekijät (HYT).